

KRZYSZTOF MIKOŁAJCZUK

ODPOWIEDZIALNOŚĆ KANONICZNO-KARNA RODZICÓW
WEDŁUG KAN. 1366
KODEKSU PRAWA KANONICZNEGO Z 1983 ROKU

PENAL LIABILITY OF PARENTS
UNDER CAN. 1366
OF THE 1983 CODE OF CANON LAW

A b s t r a c t. Under Can. 1366 of the 1983 Code of Canon Law, Catholic parents, or those who take their place, who hand over their children to be baptised or educated in a non Catholic religion are to be punished with a censure or other just penalty. Undoubtedly, the reason for this provision is to protect the good of faith and the right of children who were baptised in the Catholic Church to be raised as Catholics. It also imposes on parents (or legal guardians) the obligation to raise their children in accordance with the Catholic Church teaching.

Key words: penal canon law; penal liability of parents under canon law; hand over a child to be baptised and raised in a non Catholic religion.

WPROWADZENIE

Katechizm Kościoła Katolickiego, przywołując sformułowania Ojców Soboru Watykańskiego II¹, poucza, że:

Płodność jest darem, celem małżeństwa, ponieważ miłość małżeńska ze swojej natury zmierza do tego, by być płodną. Dziecko nie przychodzi z zewnątrz jako dodane do wzajemnej miłości małżonków; wylania się w samym centrum tego wzajemnego daru, którego

Ks. dr hab. KRZYSZTOF MIKOŁAJCZUK – Wydział Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II; adres do korespondencji: Aleje Raławickie 14, 20-950 Lublin; e-mail: kmikolajczuk@kul.pl.

¹ SOBÓR WATYKAŃSKI II, *Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym „Gaudium et spes”*, nr 50, w: *Sobór Watykański II. Konstytucje, Dekrety, Deklaracje. Tekst polski. Nowe tłumaczenie*, Poznań 2002.

jest owocem i wypełnieniem [...]. Małżonkowie, powołani do dawania życia, uczestniczą w stwórczej mocy i w ojcostwie Boga. W spełnianiu obowiązku, jakim jest przekazywanie życia i wychowywanie, obowiązku, który trzeba uważać za główną ich misję, są współpracownikami miłości Boga-Stwórcy i jakby jej wyrazicielami. Przeto mają wypełniać zadanie swoje w poczuciu ludzkiej i chrześcijańskiej odpowiedzialności².

Prawo i obowiązek rodziców dotyczące wychowania dzieci, a wynikające z nienaruszalnego prawa wszystkich ludzi, a więc także i dzieci, do wychowania, podkreślone zostały w dokumencie Soboru Watykańskiego II – Deklaracji o wychowaniu chrześcijańskim *Gravissimum educationis*. Wyróżnione zostały w niej zasadniczo dwa rodzaje wychowania: naturalne i chrześcijańskie. Wychowanie naturalne jest obowiązkiem wszystkich rodziców, zaś wychowanie chrześcijańskie jest obowiązkiem rodziców będących chrześcijanami. Szczególna podstawa rodzicielskiego obowiązku wychowania dzieci wypływa z faktu zrodzenia przez nich swoich dzieci³.

RYS HISTORYCZNY DAWNEGO PRAWA

W Kodeksie Pio-Benedyktyńskim z 1917 r.⁴ (kan. 2319 § 1) prawodawca nieodzownie wiąże zawarcie małżeństwa mieszanego z późniejszym chrztem i wychowaniem dziecka w religii katolickiej. Według Franciszka Bączkowicza:

Ekskomunice *latae sententiae* zastrzeżonej ordynariuszowi podlegają (kan. 2319 § 1)⁵:
1. Katolicy, którzy zawierają małżeństwo przed ministrem akatolickim wbrew przepisowi kan. 1063 § 1. Według kan. 1063 § 1 małżonkom zawierającym małżeństwo mieszane, nie wolno ani przed zawarciem małżeństwa, ani po jego zawarciu wobec Kościoła katolickiego udawać się do ministra akatolickiego, aby przed nim, jako przed urzędnikiem związku religijnego, złożyć lub odnowić zezwolenie małżeńskie. Przekroczenie tego zakazu jest przestępstwem. Ekskomunice ulega strona aktualnie katolicka: a) jeżeli zawiera małżeństwo mieszane, czyli ze stroną, która jest w apostazji, herezji lub schizmie, lub która przeszła na judaizm, mahometanizm itd.; b) jeżeli to zezwolenie składa, względnie odnawia, przed ministrem akatolickim, a więc nie tylko heretyckim itd., lecz także żydowskim, pogańskim itd.; c) podlega zaś ekskomunice bez względu na to, czy udaje się do ministra akatolickie-

² *Katechizm Kościoła Katolickiego*, Poznań 1994, nr 236-237 [dalej cyt.: KKK].

³ J. BORUCKI, *Prawo i obowiązek rodziców dotyczące wychowania dzieci w świetle adhortacji apostolskiej Jana Pawła II „Familiaris consortio”*, „Studia Włocławskie” 14(2012), s. 438; por. SOBÓR WATYKAŃSKI II, *Deklaracja o wychowaniu chrześcijańskim „Gravissimum educationis”*, nr 1, w: *Sobór Watykański II. Konstytucje, Dekrety, Deklaracje. Tekst polski. Nowe tłumaczenie*, Poznań 2002; R. SZTYCHMILER, *Istotne obowiązki małżeńskie*, Warszawa 1997, s. 260-261.

⁴ *Codex Iuris Canonici Pii X Pontificis Maximi iussu digestus Benedicti Papae XV auctoritate promulgatus*, AAS 9(1917), pars II, p. 1-593 [dalej cyt.: KPK/17].

⁵ KPK/17, kan. 2319 § 1: „Subsunt excommunicationi latae sententiae Ordinario reservatae catholici: 1° Qui matrimonium ineunt coram ministro acatholico contra praescriptum can. 1063 § 1”.

go przed zawarciem, czy po zawarciu małżeństwa katolickiego, czy też zawiera małżeństwo jedynie akatolickie; obojętną jest przy tym rzecz, czy otrzymała dyspensę od przeszkody, czy nie. Ekskomunice ulega również wtedy, jeżeli zawiera małżeństwo przed jakimkolwiek ministrem akatolickim, jako przedstawicielem kultu, z osobą nieochrzczonej; podstawą ekskomuniki jest udział w niekatolickich aktach kultu religijnego. Przepięstwo wyklucza nieznanosć ustawy lub kary, byleby nieznanosć nie była *crassa*; nie wyklucza go ciężka obawa (kan. 2229 § 3, nr 3)⁶.

Zbiór kolejnych istotnych dyspozycji prawodawcy dostarczają nam punkty 2-4 omawianego kan. 2319 Kodeksu z 1917 r.⁷ Franciszek Bączkowiez tak je komentuje:

2° Katolicy, którzy zawierają małżeństwo z wyraźną lub milczącą umową, że wszystkie lub niektóre dzieci będą wychowywane poza Kościołem katolickim. Może to być jakiegokolwiek małżeństwo: katolickie, mieszane lub z osobą nieochrzczonej. Umowa musi poprzedzać jego zawarcie; dotyczyć zaś musi wychowywania dzieci poza religią katolicką, w religii herezyckiej lub niechrześcijańskiej albo też bez religii. Przepięstwo jest dokonane z chwilą zawarcia małżeństwa. Umowa po zawarciu ślubu nie pociąga za sobą tej ekskomuniki. 3° Katolicy, którzy świadomie ośmielają się dzieci swoje oddać do chrztu duchownemu akatolickiemu. Podlegają ekskomunice: rodzice katolicy (ojciec lub matka), którzy własne dzieci (nie obce), ślubne czy nieślubne, dają chrzcić, uroczyście czy prywatnie, duchownemu jakiegokolwiek związku religijnego. Od kary uwalnia każde zmniejszenie poczytalności. 4° Rodzice lub zastępcy rodziców, którzy świadomie oddają dzieci na wychowanie lub wykształcenie w religii akatolickiej. Zastępcami rodziców są ci, którzy z jakiegokolwiek tytułu są odpowiedzialni za wychowanie dzieci, np. opiekunowie, wychowawcy, kierownicy zakładów dla młodzieży itd. Do karygodności potrzeba, by dzieci zostały oddane na wychowanie lub wykształcenie w jakiegokolwiek religii akatolickiej. Od kary uwalnia okoliczność zmniejszająca poczytalność. Osoby wymienione pod nn. 2-4 są nadto podejrzane o herezję⁸ (kan. 2319 § 2)⁹.

Artur Miziński, podobnie jak Jerzy Syryjczyk, twierdzi, że w dawnym prawie, Kodeksie Pio-Benedyktyńskim z 1917 r., prawodawca w kan. 2319

⁶ F. BĄCZKOWICZ, *Prawo kanoniczne. Podręcznik dla duchowieństwa*, t. II, Kraków 1933, s. 608.

⁷ KPK/17, kan. 2319 § 1: „Subsunt excommunicationi latae sententiae Ordinario reservatae catholici: 2° Qui matrimonio uniuntur cum pacto explicito vel implicito ut omnis vel aliqua proles educetur extra catholicam Ecclesiam; 3° Qui scienter liberos suos acatholicis ministris baptizandos offerre praesumunt; 4° Parentes vel parentum locum tenentes qui liberos in religione acatholica educandos vel instituendos scienter tradunt”. Wiele cennych informacji dotyczących powyższego kanonu można odnaleźć w artykule: W. WĄSIK, *Przepięstwa i kary za przepięstwa przeciw obowiązkowi katolickiego wychowania potomstwa w Kodeksach Prawa Kanonicznego*, „Kieleckie Studia Teologiczne” 3(2004), s. 463-485.

⁸ KPK/17, kan. 2319 § 2: „Ii de quibus in par. 1, nn. 2-4, sunt praeterea suspecti de haeresi”.

⁹ F. BĄCZKOWICZ, *Prawo kanoniczne*, s. 608-609.

§ 1, 3° „ograniczał podmiot przestępstwa oddania dzieci do chrztu szafarzowi akatolickiemu tylko do rodziców naturalnych bądź adoptujących dzieci”¹⁰.

PRZESTĘPSTWO ODDANIA DZIECI DO CHRZTU
LUB NA WYCHOWANIE W RELIGII NIEKATOLICKIEJ
W KODEKSIE PRAWA KANONICZNEGO Z 1983 ROKU

Artur Miziński w swym opracowaniu dotyczącym kan. 1366 Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 roku¹¹ jednoznacznie wskazuje, że powyższy kanon „przewiduje trzy formy jego popełnienia: oddanie dziecka do chrztu w religii niekatolickiej, oddanie na wychowanie w religii niekatolickiej lub oddanie w obu tych celach łącznie”¹².

Zgodnie z *Matrimonia mixta* Pawła VI oddanie dziecka do chrztu szafarzowi akatolickiemu nie stanowi przestępstwa, gdy dokonała tego strona katolicka w małżeństwie mieszanym. W nowej kodyfikacji z 1983 r. w kan. 1125 1° akcentuje się, że w małżeństwie mieszanym strona katolicka jest zobowiązana do złożenia przyrzeczenia, że uczyni wszystko, co w jej mocy, aby

¹⁰ A.G. MIZIŃSKI, *Przestępstwo oddania dzieci do chrztu lub na wychowanie w religii niekatolickiej*, w: B. HOŁYST (red.), *Wielka Encyklopedia Prawa. Prawo Kanoniczne*, t. II, Warszawa 2014, s. 182; J. SYRYJCZYK, *Kanoniczne prawo karne. Część szczególna*, Warszawa 2003, s. 40. Warto odnotować za W. Wąsikiem, że „na mocy numeru 15 motu proprio Pawła VI *Matrimonia mixta* z 31 marca 1970 roku odwołane zostały kary za przestępstwo z kan. 2319 § 1, 1°, która została odwołana wcześniej. Wygasły także skutki tych kar, odnośnie do osób, które je już zaciągnęły. Papież wyakcentował w to miejsce obowiązek ciążyący na stronie katolickiej oświadczenia, że jest ona gotowa odsunąć od siebie wszelkie niebezpieczeństwo utraty wiary oraz obowiązek złożenia przez stronę katolicką szczerego przyrzeczenia, że uczyni wszystko, cokolwiek będzie w jej mocy, by całe potomstwo zostało ochrzczone i wychowane w wierze katolickiej”. Por. PAWEŁ VI, *Litterae Apostolicae motu proprio datae „Matrimonia mixta”*. *Normae de matrimoniis mixtis statuuntur (31 III 1970)*, AAS 62(1970), 263. W. WĄSIK, *Przestępstwa i kary*, s. 476; J. SYRYJCZYK, *Kanoniczne prawo*, s. 40; E. SZTAFROWSKI, *Posoborowe prawodawstwo kościelne: 69. Motu proprio „Matrimonia mixta” ustanawiające przepisy dotyczące małżeństw mieszanych*, „Prawo Kanoniczne” 14(1971), nr 3-4, s. 239-249.

¹¹ *Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus*, AAS 75(1983), Pars II – *Kodeks Prawa Kanonicznego*, Poznań 1984 [dalej cyt.: KPK/83].

¹² A.G. MIZIŃSKI, *Przestępstwo oddania dzieci*, s. 182; W. WĄSIK, *Przestępstwa i kary*, s. 477; J. GRĘŻLIKOWSKI, *Rola i zadania rodziców w religijnym i moralnym wychowaniu dziecka w świetle ustawodawstwa i dokumentów Kościoła*, „Teologia i Człowiek” 14(2009), s. 201. Wiele interesujących treści na powyższy temat odnaleźć możemy w nowym anglojęzycznym komentarzu: J.A. RENKEN, *The Penal Law of the Roman Catholic Church. Commentary on Canons 1311-1399 and 1717-1731 and Other Sources of Penal Law*, Ottawa 2015.

potomstwo jej zostało ochrzczone w Kościele katolickim¹³. Pomimo jednak powyższej dyspozycji prawodawcy, biorąc pod uwagę prawa strony akatolickiej, strona katolicka, która nie jest w stanie wypełnić danego przyrzeczenia i powierza swoje dzieci do chrztu szafarzowi akatolickiemu, nie popełnia przestępstwa¹⁴. Jest to wyraźne nawiązanie do kan. 6 § 2 obecnego Kodeksu, który w tej kwestii odwołuje się do tradycji kanonicznej, zatem do *Matrimonia mixta*¹⁵.

Jak zaznacza Artur Miziński, to przestępne działanie polega na oddaniu dzieci do chrztu akatolickiemu szafarzowi, by ten udzielił sakramentu według rytu obowiązującego w jego wspólnotcie i włączył do niej ochrzczone dziecko. Dyrektorium Ekumeniczne z 1993 roku, w numerze 97¹⁶, zabrania szafarzom katolickim wspólnego celebrowania sakramentu chrztu z szafarzami wspólnot niekatolickich, gdyż chrzest winien być udzielony w określonej wspólnotcie. Co więcej, takie udzielanie chrztu jest sprzeczne z katolicką tradycją, która nakazuje, aby chrzest był udzielany wyłącznie przez jednego szafarza.

Jednak – jak wskazuje Jerzy Syryjczyk – naruszenie tego zakazu nie może być kwalifikowane jako przestępstwo z kan. 1366, gdyż nie zachodzi tu „właściwe oddanie do chrztu”, o którym mówi niniejszy kanon. Nie oznacza to jednak, że szafarz katolicki nie może podlegać odpowiedzialności karnej.

¹³ KPK/83, kan. 1125: „Tego rodzaju zezwolenia może udzielić ordynariusz miejsca, jeśli istnieje słuszna i rozumna przyczyna, nie może go jednak udzielić bez spełnienia następujących warunków: 1° strona katolicka winna oświadczyć, że jest gotowa odsunąć od siebie niebezpieczeństwo utraty wiary, jak również złożyć szczere przyrzeczenie, że uczyni wszystko, co w jej mocy, aby wszystkie dzieci zostały ochrzczone i wychowane w Kościele katolickim; 2° druga strona winna być powiadomiona w odpowiednim czasie o składanych przyrzeczeniach strony katolickiej, tak aby rzeczywiście była świadoma treści przyrzeczenia i obowiązku strony katolickiej; 3° obydwie strony powinny być pouczone o celach oraz istotnych przymiotach małżeństwa, których nie może wykluczać żadna ze stron”.

¹⁴ Por. J. SYRYJCZYK, *Kanoniczne prawo*, s. 40; A.G. MIZIŃSKI, *Przestępstwo oddania dzieci*, s. 182. Niemalże identycznie potwierdza taką interpretację R.N. Valls: R.N. VALLS, *Księga IV. Uświęcające zadanie Kościoła*, w: P. MAJER (red.), *Codex Iuris Canonici. Kodeks Prawa Kanonicznego. Komentarz. Powszechne i partykularne ustawodawstwo Kościoła katolickiego. Podstawowe akty polskiego prawa wyznaniowego*, Kraków 2011, s. 849.

¹⁵ KPK/83, kan. 6 § 2: „Jeśli kanony niniejszego Kodeksu zawierają stare prawo, winny być interpretowane z uwzględnieniem również kanonicznej tradycji”.

¹⁶ PAPIESKA RADA DO SPRAW JEDNOŚCI CHRZEŚCIJAN, *Dyrektorium w sprawie realizacji zasad i norm dotyczących ekumenizmu (Nowe Dyrektorium Ekumeniczne)*, ComP 14(1994), nr 2, s. 48-49, AAS 85(1993) 1039-1119; W. WAŚIK, *Przestępstwa i kary*, s. 478.

Bowiem „czyn ten wypełnia znamiona kan. 1365¹⁷, czyli sprawca winien odpowiadać za przestępstwo zakazanego *communicatio in sacris*”¹⁸. Dalej ten sam autor pisze:

[...] akatolicki szafarz chrztu winien być nie tylko akatolikiem, ale ponadto przyjąć dziecko do chrztu jako przedstawiciel swojej wspólnoty. Do istotnych znamion przestępstwa nie należy fakt, czy chrzest został udzielony ważnie czy nieważnie, ani też jego forma, tzn. czy był uroczysty, czy też prywatny. Należy zaznaczyć, że przestępstwo oddania dzieci do chrztu w religii niekatolickiej jest przestępstwem formalnym, które polega na zachowaniu się – określonym przez prawo karne, bez względu na skutek. Prowadzi to do wniosku, że samo oddanie do chrztu akatolikowi stanowić będzie przestępstwo, nawet jeśli z jakichkolwiek przyczyn chrzest nie był udzielony¹⁹.

Oddanie potomstwa do chrztu szafarzowi niekatolickiemu może być połączone z porzuceniem wiary katolickiej i przyjęciem nowej religii. Mamy tu zatem do czynienia z przestępstwem herezji lub schizmy. Przestępstwo oddania dzieci do chrztu w religii niekatolickiej może być popełnione w realnym zbiegu z innymi przestępstwami. Przestępstwa nie popełniają natomiast rodzice, jeżeli w sytuacji wyższej konieczności – niebezpieczeństwo śmierci – oddali dziecko do chrztu szafarzowi niekatolickiemu. W tych specyficznych okolicznościach prawodawca domaga się, by szafarz miał właściwą intencję²⁰.

Janusz Gręźlikowski, przywołując dyspozycje kodeksowe oraz Katechizm Kościoła Katolickiego, stwierdza, że

[...] rodzice są pierwszymi podmiotami uprawnionymi, a zarazem zobowiązanymi do wszechstronnego wychowania potomstwa, że mają obowiązek zatroszczenia się o katolickie wychowanie swoich dzieci oraz że mają zastosować odpowiednie środki i skorzystać z pomocy odpowiednich instytucji, a szczególnie Kościoła, państwa i szkoły. [...] wychowanie to powinno opierać się wyłącznie na autonomicznym, własnym autorytecie rodziców oraz na takim ich oddziaływaniu, które wprowadzi dzieci w przestrzeganie norm moralnych, a także stworzy odpowiednie dla rozwoju dziecka godziwe warunki²¹.

¹⁷ KPK/83, kan. 1365: „Winny zakazanego uczestnictwa w rzeczach świętych ma być ukarany sprawiedliwą karą”.

¹⁸ J. SYRYJCZYK, *Kanoniczne prawo*, s. 41.

¹⁹ Tamże, s. 41; A.G. MIZIŃSKI, *Przestępstwo oddania dzieci*, s. 182.

²⁰ Por. KPK/83, kan. 861 § 2; J. SYRYJCZYK, *Kanoniczne prawo*, s. 42-43; W. WAŚIK, *Przestępstwa i kary*, s. 477-478.

²¹ J. GRĘŻLIKOWSKI, *Rola i zadania rodziców*, s. 185; KPK/83, kan. 1136; KKK nr 2221-2222.

Ze względu na przyjęty chrzest wierni mają prawo do wychowania w religii katolickiej. Do tych wychowawczych powinności prawo kościelne na pierwszym miejscu wskazuje rodziców i tych, którzy ich zastępują. Jak twierdzi Jerzy Syryjczyk,

[...] wiara katolicka zagrożona jest nie tylko indywidualnym odstępstwem od wiary (w postaci apostazji lub herezji), ale również przez formację dzieci w religii niekatolickiej, którą Kościół traktuje jako przestępstwo. Przestępstwo to popełnione przez rodziców lub tych, którzy ich zastępują, jest wyraźnym sprzeniewierzeniem się obowiązкови chrześcijańskiego wychowania dzieci²².

Dalej ten sam autor pisze:

[...] rodzicami dziecka są jego ojciec i matka. Nie ma znaczenia, czy dzieci są zrodzone ze związku ślubnego czy nieślubnego, jak również to, czy z małżeństwa ważnego, czy też nieważnego. Oprócz rodziców, podmiotem przestępstwa z kan. 1366 są osoby, które ich zastępują, przede wszystkim zaś ci, którzy pełnią funkcję rodziców zgodnie z prawem dokonanej adopcji. W kan. 1366 nie ma jednak ograniczeń tylko do opiekunów prawnych jako osób zastępujących rodziców. Z tej racji podmiotem przestępstwa mogą być faktyczni opiekunowie dziecka, którzy z innego tytułu niż adopcja zastępują naturalnych lub prawnych rodziców dziecka. Mogą to być dziadkowie, krewni, starsze rodzeństwo, a nawet przełożeni zakładów, którym dzieci zostały powierzone w celach wychowania i wykształcenia²³.

W prawie Kościoła katolickiego nie było ustaw karnych bezpośrednio zwalczających wychowanie dzieci w religii akatolickiej. Chociaż już Sobór Chalcedoński (451 r.) groził karami za niekatolickie wychowanie potomstwa zrodzonego w małżeństwach mieszanych²⁴. Kodeks Prawa Kanonicznego z 1983 roku zauważa przestępne działanie tylko w wychowaniu, zaś milczeniem pomija wykształcenie w religii akatolickiej. Według Kodeksu z 1917 roku nie było mowy o przestępstwie, gdy dziecko w szkole akatolickiej zdobywało jedynie wiedzę bez żadnych konotacji do spraw religijnych. Podobnie jest w obowiązującym Kodeksie – samo wykształcenie nie może być traktowane jako przestępstwo. Niewątpliwie do wychowania niekatolickiego należy odnieść zdobywanie wiedzy w religii niekatolickiej, z jednoczesnym zaniechaniem katolickiej formacji intelektualnej²⁵.

Jerzy Syryjczyk zwraca uwagę, że

²² J. SYRYJCZYK, *Kanoniczne prawo*, s. 43.

²³ Tamże, s. 43-44.

²⁴ Więcej na ten temat: A. BARON, H. PIETRAS (red.), *Dokumenty Soborów Powszechnych. Tekst grecki, łaciński, polski*, t. I, Kraków 2002.

²⁵ J. SYRYJCZYK, *Kanoniczne prawo*, s. 45.

[...] przez słowo „oddanie” użyte w kan. 1366 należy rozumieć zlecenie albo powierzenie dzieci jakiejś osobie lub instytucji w celu określonego wychowania, które jest sprzeczne z wychowaniem katolickim. Zlecenie to winno być przyjęte przez zleceniobiorcę, gdyż w przeciwnym wypadku czynność należy potraktować jako przestępstwo usiłowane. Omawiane przestępstwo należy do przestępstw materialnych, czyli skutkowych, w którym skutek uzależniony jest od woli rodziców i osoby przyjmującej dziecko w celu wychowania go w religii niekatolickiej. Wychowanie w religii niekatolickiej polega zarówno na wychowaniu areligijnym, jak i religijnym, ale niekatolickim²⁶.

Pozostaje jedynie podkreślić, kontynuując myśl Jerzego Syryjczyka, że kan. 1366 dotyczy tylko małżeństw, w których obie strony są katolikami.

Omawiane przestępstwo należy do grupy przestępstw kierunkowych, gdzie wola sprawcy charakteryzuje się, oprócz zamiaru w znaczeniu ogólnym, dodatkowym motywem działania, jakim jest określona intencja albo cel. Tego rodzaju przestępstw nie można popełnić, działając z winą nieumyślną, a więc w tym wypadku prawodawca wymaga działania umyślnego o zamiarze specjalnym²⁷.

W kan. 1366 prawodawca przestrzega potencjalnego sprawcę przestępstwa sankcją karną w postaci cenzur lub innych sprawiedliwych kar. Sędzia zatem jest zobligowany do wymierzenia kary, której ustalenie co do rodzaju i ciężkości pozostawione jest jego roztropnej decyzji. Do ważnego wymierzenia kar poprawczych konieczne jest jednak spełnienie określonych wymogów, o których mowa w kan. 1347 § 1-2²⁸. Jeśli sprawca przestępstwa odstąpi od uporu – uniknie cenzury, wtedy sędzia – zgodnie z kan. 1366 – winien mu wymierzyć jakąś karę ekspiacyjną. W miejsce cenzur sędzia może wymierzać kary ekspiacyjne, o których mowa w kan. 1336 § 1, 1-4²⁹. Przez „karę sprawiedliwą” w kan. 1366 należy rozumieć nieokreśloną karę ekspiacyjną. Nie może być wymierzona żadna kara dożywotnia, gdyż sprzeciwia się temu

²⁶ Tamże, s. 45-46.

²⁷ Tamże, s. 46; A.G. MIZIŃSKI, *Przestępstwo oddania dzieci*, s. 183.

²⁸ KPK/83, kan. 1347: „§ 1. Cenzury nie można ważnie wymierzyć bez wcześniejszego jednego przynajmniej upomnienia, by winny zaniechał uporu, i bez dania mu odpowiedniego czasu na poprawę. § 2. Należy uważać, że od uporu odstąpił winny, który rzeczywiście żałował popełnienia przestępstwa, a ponadto odpowiednio naprawił szkody i zgorszenie lub przynajmniej poważnie to przyrzekł”.

²⁹ KPK/83, kan. 1336: „§ 1. Kary ekspiacyjne, które mogą obowiązywać przestępcę albo na stałe, albo na czas określony lub nieokreślony, oprócz innych, ustanowionych ewentualnie ustawą, są następujące: 1° zakaz lub nakaz przebywania na określonym miejscu lub terytorium; 2° pozbawienie władzy, urzędu, zadania, prawa, przywileju, uprawnienia, łaski, tytułu, odznaczenia, nawet czysto honorowego; 3° zakaz korzystania z tego, co wyliczono w n. 2, lub zakaz korzystania z tego w określonym miejscu lub poza określonym miejscem; tego rodzaju zakazy nigdy nie powodują nieważności; 4° karne przeniesienie na inny urząd [...]”.

dyspozycja zawarta w kan. 1349³⁰, który podaje zasady wymiaru kar, gdy sankcja karna jest nieokreślona³¹.

PODSUMOWANIE

Kodeks Prawa Kanonicznego z 1917 roku wymieniał trzy przestępstwa, które naruszały obowiązek katolickiego wychowania potomstwa. Karą za nie była ekskomunika *latae sententiae*, zarezerwowana ordynariuszowi. Pierwsze z przestępstw polegało na zawarciu przez katolików małżeństwa z „kontraktem” o wychowaniu potomstwa poza Kościołem katolickim. Drugie przestępstwo polegało na oddaniu przez rodziców dziecka do chrztu szafarzowi niekatolickiemu. Kolejne, trzecie przestępstwo dotyczyło oddania dzieci na wychowanie lub kształcenie w religii akatolickiej. Kodeks Prawa Kanonicznego z 1983 roku wymienia tylko jedno przestępstwo: oddania dzieci do chrztu lub na wychowanie w religii niekatolickiej. Należy podkreślić, że kan. 1366 nowej kodyfikacji został zredagowany jednoznacznie, co nie sprawia trudności w jego interpretacji, jak miało to miejsce w poprzednim Kodeksie Pio-Benedyktyńskim. Prawodawca wyraźnie – co cieszy – zrezygnował z kazuistycznej formy na rzecz krótkich i jasnych sformułowań. Kary *latae sententiae* zastąpiono karami *ferendae sententiae*, którymi mogą być cenzura lub też inna sprawiedliwa kara, stosowna do szkodliwości czynu. Bezsprzecznie należy więc stwierdzić, że Kościelne prawo karne podlega procesowi przemiany, kary bardzo surowe zastąpiono innymi, łagodniejszymi, zapewne dlatego, by grzesznika nawrócić i pojednać z Kościołem³².

³⁰ KPK/83, kan. 1349: „Jeśli kara jest nieokreślona, a ustawa czego innego nie zastrzega, sędzia nie powinien wymierzać cięższych kar, zwłaszcza cenzur, chyba że domaga się tego bezwzględnie ciężkość przypadku; kar zaś wiążących na stałe nie może wymierzać”.

³¹ Por. J. SYRYJCZYK, *Kanoniczne prawo*, s. 46-47; A.G. MIZIŃSKI, *Przestępstwo oddania dzieci*, s. 183.

³² Por. W. WAŚIK, *Przestępstwa i kary*, s. 482-484.

BIBLIOGRAFIA

- BARON A., PIETRAS H. (red.), Dokumenty Soborów Powszechnych. Tekst grecki, łaciński, polski, t. I, Kraków 2002.
- BĄCZKOWICZ F., Prawo kanoniczne. Podręcznik dla duchowieństwa, t. II, Kraków 1933.
- BORUCKI J., Prawo i obowiązek rodziców dotyczące wychowania dzieci w świetle adhortacji apostołskiej Jana Pawła II „Familiaris consortio”, „Studia Włocławskie” 14(2012), s. 438-445.
- Codex Iuris Canonici Pii X Pontificis Maximi iussu digestus Benedicti Papae XV auctoritate promulgatus, AAS 9(1917), pars II, p. 1-593.
- Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus, AAS 75(1983), pars II – Kodeks Prawa Kanonicznego, Poznań 1984.
- GRĘŻLIKOWSKI J., Rola i zadania rodziców w religijnym i moralnym wychowaniu dziecka w świetle ustawodawstwa i dokumentów Kościoła, „Teologia i Człowiek” 14(2009), s. 201.
- Katechizm Kościoła Katolickiego, Poznań 1994.
- MIZIŃSKI A.G., Przepięstwo oddania dzieci do chrztu lub na wychowanie w religii niekatolickiej, w: B. HOŁYST (red.), Wielka Encyklopedia Prawa. Prawo Kanoniczne, t. II, Warszawa 2014, s. 182-183.
- PAWEŁ VI, Litterae Apostolice motu proprio datae „Matrimonia mixta”. Normae de matrimoniis mixtis statutur (31 III 1970), AAS 62(1970), 263.
- Papieska Rada do Spraw Jedności Chrześcijan, Dyrektorium w sprawie realizacji zasad i norm dotyczących ekumenizmu (Nowe Dyrektorium Ekumeniczne), ComP 14(1994), nr 2, AAS 85(1993), 1039-1119.
- RENKEN J.A., The Penal Law of the Roman Catholic Church. Commentary on Canons 1311-1399 and 1717-1731 and Other Sources of Penal Law, Ottawa 2015.
- SOBÓR WATYKAŃSKI II, Deklaracja o wychowaniu chrześcijańskim „Gravissimum educationis”, nr 1, w: Sobór Watykański II. Konstytucje, Dekrety, Deklaracje. Tekst polski. Nowe tłumaczenie, Poznań 2002.
- SOBÓR WATYKAŃSKI II, Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym „Gaudium et spes”, nr 50, w: Sobór Watykański II. Konstytucje, Dekrety, Deklaracje. Tekst polski. Nowe tłumaczenie, Poznań 2002.
- SYRYJCZYK J., Kanoniczne prawo karne. Część szczególna, Warszawa 2003.
- SZTAFROWSKI E., Posoborowe prawodawstwo kościelne: 69. Motu proprio „Matrimonia mixta” ustanawiające przepisy dotyczące małżeństw mieszanych, „Prawo Kanoniczne” 14(1971), nr 3-4, s. 239-249.
- SZTYCHMILER R., Istotne obowiązki małżeńskie, Warszawa 1997.
- VALLS R.N., Księga IV. Uświęcające zadanie Kościoła, w: P. MAJER (red.), Codex Iuris Canonici. Kodeks Prawa Kanonicznego. Komentarz. Powszechne i partykularne ustawodawstwo Kościoła katolickiego. Podstawowe akty polskiego prawa wyznaniowego, Kraków 2011.
- WAŚIK W., Przepięstwa i kary za przepięstwa przeciw obowiązkowi katolickiego wychowania potomstwa w Kodeksach Prawa Kanonicznego, „Kieleckie Studia Teologiczne” 3(2004), s. 463-485.

ODPOWIEDZIALNOŚĆ KANONICZNO-KARNA RODZICÓW
WEDŁUG KAN. 1366
KODEKSU PRAWA KANONICZNEGO Z 1983 ROKU

S t r e s z c z e n i e

W myśl kan. 1366 Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 roku rodzice katolicy oraz ci, którzy prawnie ich zastępują, którzy oddają dzieci do chrztu lub na wychowanie w religii niekatolickiej, powinni zostać ukarani cenzurą lub inną sprawiedliwą karą. Taka dyspozycja prawodawcy kodeksowego wynika niewątpliwie z ochrony dobra wiary i prawa dzieci ochrzczonych w Kościele katolickim do wychowania w religii katolickiej. Nakłada również na rodziców (lub prawnych opiekunów) obowiązek zapewnienia swemu potomstwu wychowania zgodnego z obowiązującą nauką Kościoła katolickiego.

Słowa kluczowe: kościelne prawo karne; odpowiedzialność kanoniczno-karna rodziców; oddanie dziecka do chrztu i na wychowanie w religii niekatolickiej.